

॥ ज्योतिर्मय ॥

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

□ पुणे □ वर्ष १ ले □ अंक २२१ वा □ शनिवार दि.२५ ऑक्टोबर २०२५ □ पाने ४ □ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

सामाजिक बहिष्कार दंडनीय अपराध आहे

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

भारतासारख्या बहुधार्मिक आणि विविधतेने नटलेल्या देशात, अनेक प्रकारची असमानता आणि गैरसमज आहेत, त्यापैकी प्रमुख म्हणजे सामाजिक बहिष्कार. सामाजिक आणि जातीय पातळीवर कार्यरत असलेल्या पंचायतींकडून सामाजिक बहिष्काराची प्रकरणे सतत समोर येत आहेत. ग्रामीण भागात अशा घटना सामान्य आहेत, जिथे व्यक्ती किंवा त्यांच्या संपूर्ण कुटुंबांना त्यांच्या जाती किंवा समुदायाबाहेर लग्न केल्याबद्दल, समुदाय प्रमुखांच्या आदेशांचे उल्लंघन केल्याबद्दल किंवा पंचायतींच्या मनमानी आदेशांचे आणि निर्णयांचे पालन करण्यास नकार दिल्याबद्दल समाज आणि जातीतून बहिष्कृत केले जाते. या संकटाला तोंड देण्यासाठी, महाराष्ट्र सरकारने २०१६ मध्ये महाराष्ट्र सामाजिक बहिष्कार प्रतिबंधक कायदा, २०१५ मंजूर केला, ज्याला राष्ट्रपतींनी अलीकडेच मान्यता दिली. आता, या कायद्याच्या अंमलबजावणीचा मार्ग मोकळा झाला आहे.तरी देखील सामाजिक बहिष्काराचे प्रकार समोर येतात.

एखाद्या व्यक्तीवर किंवा कुटुंबावर बहिष्कार टिकणे हा एक गंभीरसामाजिक अपराधआहे.महाराष्ट्रासारख्या अनेक देशांमध्ये, सामाजिक बहिष्कार हा एक गंभीर गुन्हा आहे आणि त्यावर खटला चालवता येतो.तरी देखील सामाजिक बहिष्काराच्या घटना समोर येतात.रायगड जिल्यातील मुरुड तालुक्यातील चोरडे गावात कुटुंबाला वाळीत टाकल्याची घटना समोर आली.या प्रकरणी २३ जणांवर वाळीत टाकल्या प्रकरणी गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. हनुमान मंदिराच्या बांधकामाच्या जागेवरून चोरडे कुटुंबावर बहिष्कार टाकण्यात आला.आगरी समाज मंडळाचे आठ पंच कमिटी आणि १५ ग्रामस्थांनी एक बैठक घेऊन चोरडे कुटुंबावर बहिष्कार टाकला. एवढेच नव्हे तर या कुटुंबाशी संपर्क ठेवण्याला तीन हजार रुपये दंड आकारण्याचा निर्णय देखील घेण्यात आला.बहिष्कार किंवा वाळीत टाकणे हा सामाजिक अपराध आहे.कारण बहिष्कारामुळे वैयक्तिक आणि कौटुंबिक प्रतिष्ठेचे व मनाधिकारचे उल्लंघन होते. आणि त्याचे गंभीर सामाजिक, आर्थिक आणि मानसिक परिणाम होतात. यामुळे व्यक्तीला संसाधने आणि अधिकारांपासून वंचित ठेवले जाते. महाराष्ट्रासारख्या अनेक देशांमध्ये तो दंडनीय गुन्हा मानला जातो. सामाजिक बहिष्कार एखाद्या व्यक्तीच्या स्वातंत्र्याच्या आणि सामाजिक जीवनात सहभागी होण्याच्या अधिकाराचे उल्लंघन करणारा आहे.बहिष्कारामुळे कुटुंबाला आर्थिक आणि सामाजिक संसाधनांपासून वंचित ठेवता येते, ज्यामुळे गरिबी आणि एकटेपणा येतो.त्यामुळे संबंधित व्यक्तीचा किंवा कुटुंबाचा मानसिक ताण वाढतो.यामुळे बहिष्कृत व्यक्ती आत्महत्या करण्यासारखे पाऊल उचलू शकते.

महाराष्ट्रात हा कायदा जात पंचायतींकडून न्यायबाह्य अधिकारांचा वापर करून लोकांवर होणाऱ्या अत्याचारांच्या वाढत्या घटनांच्या दबावामुळे निर्माण झाला. राज्यातील रायगड, रत्नागिरी आणि नाशिक जिल्ह्यांमध्ये अशा प्रकरणांची सर्वाधिक संख्या नोंदवली गेली आणि सामाजिक बहिष्काराचे सर्वाधिक प्रकरणे आंतरजातीय विवाहांशी संबंधित होती. सामाजिक बहिष्काराचे प्रकार कमी झाले असले तरी अधून मधून असे प्रकार समोर येतात.

अनेक समुदायांना सामाजिक बहिष्काराचा अनुभव येतो, ज्यामध्ये वांशिक (उदा. काळे, अस्पृश्य, किंवा भारतीय जातिव्यवस्थेतील कनिष्ठ जाती, किंवा दलित) आणि आर्थिक (उदा. रोमानी) समुदायांचा समावेश आहे.

लग्न, अंत्यसंस्कार किंवा इतर सामाजिक आणि धार्मिक समारंभांना उपस्थित राहण्यापासून रोखणे. शाळा, रुग्णालये, मंदिरे किंवा इतर सार्वजनिक ठिकाणी प्रवेश नाकारणे. मुलांना इतर मुलांसोबत खेळण्यास मनाई करणे, मग ते समुदायात असो वा बाहेर. त्यांना विशिष्ट प्रकारचे कपडे घालण्यास भाग पाडणे.

सामाजिक बहिष्काराचा सामना करण्यासाठी, आपल्याला अधिक समावेशक समाज निर्माण करण्याची आवश्यकता आहे. धोरणे आणि नियम यामध्ये मदत करू शकतात. लोकांना आर्थिक गरिबीतून बाहेर काढणारे मूलभूत किमान वेतन तयार केल्याने इतर क्षेत्रांमध्येही त्यांना सामाजिक बहिष्कारातून बाहेर काढता येईल असा परिणाम होईल. मजबूत सामाजिक कल्याण व्यवस्था प्रदान करणाऱ्या कर प्रणाली सामाजिक बहिष्कृत गटांना इतरांना मिळणाऱ्या मूलभूत सेवांमध्ये प्रवेश देऊ शकतात. आणि आजारपण किंवा दुखापतीसारख्या मोठ्या अडचणींना तोंड देणाऱ्या लोकांना सामाजिक बहिष्कारात पडण्यापासून रोखण्यासाठी आवश्यक असलेली सुरक्षा जाळी उपलब्ध आहे याची खात्री करण्यास ते मदत करू शकतात.महाराष्ट्रात सामाजिक बहिष्कार हा दंडनीय गुन्हा आहे, ज्यामध्ये तीन वर्षांपर्यंत तुरुंगवास किंवा १ लाखांपर्यंत दंड होऊ शकतो.या कायद्यानुसार, आरोप दाखल झाल्यापासून सहा महिन्यांच्या आत खटले पूर्ण केले जातात, ज्यामुळे पीडितांना जलद न्याय मिळतो.

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

मुंबई – दिवाळीच्या खरेदीसोबत वाचकांना उत्सुकता असते ती दिवाळी अंकांची. यंदाही विविध विषयांवरील दिवाळी अंक बाजारात दाखल झाले आहेत. मराठी साहित्य वाचनाऱ्यांची संख्या कमी होत असल्याची ओरड सुरू असतानाच, नव्या विषयांवर प्रकाश टाकणारे दिवाळी अंक, नवोदित लेखकांचा सहभाग, ऑनलाईन विक्री, तसेच विषयांचे वैविध्य यामुळे दिवाळी अंकांच्या वाचकवर्गात वाढ होत आहे. अनेक अडचणींवर मात करून ३५० हून अधिक दिवाळी अंक यंदा प्रकाशित झाले आहेत. त्यामुळे यंदाही वाचकांना दिवाळी अंकांची साहित्यिक मेजवानी अनुभवता येणार आहे.

महाराष्ट्रात दिवाळी अंकांची परंपरा शंभरहून अधिक वर्षे सुरू आहे. यानिमित्ताने वाचकांना कथा, प्रवास वर्णने, विशेष लेख, कविता यासह विविध लेखांचा आस्वाद घेता येतो. यामुळे सजावट, फराळ, फटके याचबरोबर दिवाळी अंकांमुळे वाचकांची दिवाळी रंगतदार होत असते. यात दरवर्षी प्रकाशित होणाऱ्या दिवाळी अंकांसोबतच नव्या दिवाळी अंकांचा समावेश आहे. या अंकांमध्ये प्रामुख्याने तंत्रज्ञान, आरोग्यविषयक, गुन्हेविषयक, पर्यटन आदी विषयांवर भर दिला आहे. याचबरोबर यातील निम्मे अंक ज्योतिष, वास्तू, या विषयांवरील आहेत. तसेच अमेरिकेतील मराठी भाषिक साहित्यिकांकडून ‘निनाद २०२५’ हा दिवाळी अंक प्रकाशित करण्यात आला

आहे.

दरवर्षी नवोदित लेखकांना घेऊन दिवाळी अंक प्रसिद्ध करणाऱ्या ज्योतिर्मय यांनी यंदाही संपूर्ण नवोदित लेखक घेऊन वेगवेगळे विषयावर छान लेख कविता प्रवासवर्णने असे साहित्य

मागवून एक दर्जेदार दिवाळी अंक काढला आहे व त्याला वाचकांचा खूप छान प्रतिसाद मिळत आहे व विशेष म्हणाले या दिवाळी अंकात एकही जाहिरात नसते असे ज्योतिर्मय चे संपादक संजय व्यापारी यांनी सांगितले.

दिवाळी अंकाची संख्या वाढत आहे याबरोबरच नवोदीत लेखकांची संख्याही वाढते आहे. अंकांना वाचकांचा उत्तम प्रतिसाद मिळत आहे. ही आश्वासक गोष्ट आहे, असे मॅजेटिक प्रकाशनाचे संचालक अशोक कोठावळे यांनी सांगितले. पूर्वी दिवाळी अंकात कथा या साहित्य प्रकारावर अधिक भर होता. आता मात्र कथेसोबतच प्रवास वर्णनांपासून ते कृत्रिम बुद्धिमत्ता असे विविध विषय हाताळले जातात. यामुळे वाचकांना विविध विषयांचे वाचन करता येते, असेही त्यांनी सांगितले. दिवाळी अंक ही एक सांस्कृतिक परंपरा आहे. दिवाळी अंकांचे आर्थिक गणितही वेगळे आहे. मात्र आर्थिक अडचणींवर मात करून वाङ्मयाच्या प्रेमापोटी अनेक संपादक आणि प्रकाशक दिवाळी अंक प्रकाशित करत असतात आणि यामुळे खऱ्या अर्थाने मराठीतील नव्या जुन्या लेखकांसाठी वाङ्मयीन व्यासपीठ उपलब्ध होत असते. असे ‘ऋतुरंग’ दिवाळी अंकाचे संपादक कवी अरुण शेवते यांनी सांगितले.

ऑनलाईन खरेदीवर भर सध्या सर्व वस्तू ऑनलाईन खरेदीवर जास्तीत जास्त ग्राहकांचा भर आहे कारण ऑनलाईन खरेदीवर भरपूर डिस्काउंट उपलब्ध असतो व दिवाळीत तर ऑनलाईनची रेकॉर्ड विक्री होते, अनेक वाचक दिवाळी अंक ऑनलाईन खरेदीचा पर्याय निवडत

आहेत. विविध संस्था दिवाळी अंकाची ऑनलाईन विक्री करीत आहेत. अनेकदा ऑनलाईन खरेदीवर काही टक्के सूट देण्यात येते. तसेच काही प्रकाशक संस्थांकडून एकत्रित दिवाळी अंकांचे संच खरेदी केल्यानंतर त्यावरही सूट देण्यात येते. यामुळे वाचकांचा कल ऑनलाईन खरेदीवर अधिक असतो. यावर्षी वाचक मोठ्या प्रमाणावर दिवाळी अंकांची ऑनलाईन खरेदी करीत आहेत. त्याचबरोबर प्रत्यक्ष खरेदीलाही प्रतिसाद मिळत आहे, असे पुण्याच्या ‘बुकांगा’कडून सांगण्यात आले.

मुखपृष्ठ – दिवाळी अंकांचे आकर्षण

खरं म्हणजे मुखपृष्ठ दिवाळी अंकाचा आरसा असतो त्यामुळे मुखपृष्ठ आकर्षक करण्यात सर्व दिवाळी अंकाची चळवळ लागलेली असते आणि अनेक दिग्गज चित्रकारांकडून दिवाळीचे मुखपृष्ठ बनवणे वर भर दिला जात आहे. दिवाळी अंकातील सर्व विषयांचा सर मुखपृष्ठामध्ये उतरवण्यात येतो व दिवाळी अंकाचा खप जास्तीत जास्त मुखपृष्ठ बघूनच होतो. यंदा ज्योतिर्मय या संपूर्ण साहित्य विषयक दिवाळी अंकांने कव्हरस्टोरीच “दिवाळी अंकाची परंपरा “ ही केली आहे व त्यात दिवाळी अंकाचा ११६ वर्षाचा इतिहास दाखवला आहे. तसेच यंदा ‘मौज’, ‘हंस’, ‘शब्दालय’, ‘परिवर्तनाचा वाटसरू’ यासह अनेक दिवाळी अंकांनी वैशिष्ट्यपूर्ण मुखपृष्ठ साकारले आहे.

वास्तुशास्त्र पेंटिंग

लघुलेख-७५

२७ नक्षत्र आणि १२ राशी या दोन मुख्य घटकांवर "वास्तुशास्त्र पेंटिंग" आधारलेले आहे. संपूर्ण खगोलीय वर्तुळाचे ३६० अंशाचे १२ समान भाग केले की एक भाग ३० अंशाचा होतो. प्रत्येक भागामध्ये विशिष्ट नक्षत्र आणि तारे यांचा समूह असतो. या प्रत्येक समूहाला एका राशीचे नांव दिलेले आहे.

चंद्राची सुमारे १२ वेळा प्रदक्षिणा पूर्ण झाल्यावर एक सौर वर्ष होते. त्यामुळे १२ राशी म्हणजे सौर वर्षाची एक नैसर्गिक विभागणी आहे.

ऐतिहासिक पातळीवर विचार करायचा झाल्यास बॅबिलोनियन लोकांनी सुमारे इ.स. पूर्व ५०० वर्षांपूर्वी या १२ राशींची कल्पना मांडली होती. ही संकल्पना नंतर भारतीय ज्योतिष शास्त्रामध्ये आणि इतर ज्योतिषीय प्रणाली मध्ये समविष्ट झाली. या प्रत्येक राशीचे विशिष्ट आकार, रंग आणि राशीस्वामी, मंत्र इत्यादी जातकाच्या जन्म वेळे नुसार आणि चंद्राच्या स्थिती नुसार भविष्य वर्तवण्यासाठी केला जातो. प्रत्येक राशीचे स्वभाव आणि प्रभाव त्या राशीवर जन्म घेतलेल्या व्यक्तीवर पडतात.

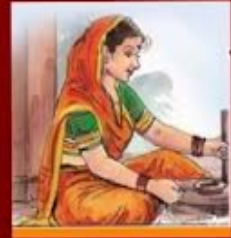
ठराविक कालानंतर सूर्य एका तारकासमूहामधून दुसऱ्या तारकासमूहामध्ये जातांना दिसतो. या सूर्याच्या मार्गाला “क्रांतीवृत्त” असे म्हटलेले आहे. या मार्गाचेच वर सांगितले त्या प्रमाणे १२ तारका समूह आहेत. या १२ तारका समूहात त्यांच्या आकारांनुसार नावे दिलेली आहेत. मेष, वृषभ, मिथुन, कर्क, सिंह, कन्या, तूळ, वृश्चिक, धनु, मकर, कुंभ व मीन ही ती १२ नावे आहेत. "क्रांतिवृत्त"चा १/२७ भाग म्हणजे एक नक्षत्र, अशी २७ नक्षत्रे ३६० अंशात विभागलेली आहेत. प्रत्येक नक्षत्र १३ अंश २० कलांचे असते, या प्रत्येक नक्षत्रात एकूण चार चरणे असतात. एक नक्षत्र अनेक तारकांनी बनलेले असते. व्यक्तीच्या जन्माच्या वेळी चंद्र ज्या राशीत असतो ती त्या व्यक्तीची जन्मरास असते.

प्रत्येक राशीला विशिष्ट रंग, स्वामित्व, तत्व इ. असतात. राशींची चार तत्वे आहेत. अग्नि, पृथ्वी, वायु आणि जल. या प्रत्येक राशीला "वास्तुशास्त्र - पेंटिंग" मध्ये काय महत्व असते ? हे आपण पुढील लघु लेखांमध्ये बघूयात.

क्रमशः.....

द्वारा एस्.व्ही.एस्. कला प्रतिष्ठान

डॉ. गजानन शेपाळ : 98691 30238

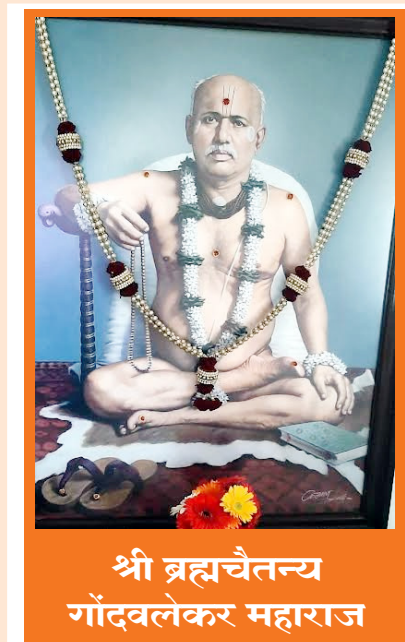

जात्यावरच्या ओव्या.....

सासू आत्याबाई घासते तुमची पाठ बारा महिन्यापासून पाहता लेकीची वाट ॥३१४॥

सासू आत्याबाई काहुन बसल्या फुगून? मामाजी गेले तुम्हा तीनदा बघून ॥३१५॥

©® **सौ. मनोरमा बोरडे**
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

ज्योतिर्मय 🌿 **साहित्य**
 भगवत्प्राप्तीला शरणागतीशिवाय मार्ग नाही, आणि शरणागतीला नामस्मरणासारखा उत्तम उपाय नाही. शरणागती म्हणजे, ‘मी कर्ता’ हा अभिमान नाहीसा होऊन, ‘सर्व कर्तृत्व परमेश्वराचे आहे’ ही दृढ भावना होणे. नामाशिवाय इतर साधनांत ‘कृती’ आहे; म्हणजे ‘मी कर्ता’ या अहंकाराला वाव आहे. स्मरण हा मनाचा धर्म असल्याने त्यात

नामस्मरण, शरणागती आणि भगवत्प्राप्ती

कृतीचा प्रश्नच येत नाही, म्हणून त्यात अहंकाराला वाव नाही; शिवाय, स्मरण किंवा विस्मरण या दोन्ही गोष्टी आपल्या हातात नाहीत; म्हणून नामाचे स्मरण झाले तरी त्यात स्वतःचे कर्तृत्व नसते, त्यामुळे ‘मी कर्ता’ ही जाणीव टिकू शकत नाही. ‘मी नामस्मरण करतो’ हा शब्दप्रयोगसुद्धा बरोबर नाही, कारण नामाचे स्मरण ‘होत असते,’ ते ‘करू’ म्हणून जमत नाही. म्हणून शरणागतीला नामस्मरणासारखे दुसरे साधन नाही.

शरणागतीचा दुसरा अर्थ म्हणजे कायिक, वाचिक आणि मानसिक क्रिया थांबविणे. क्रिया न करणे हे कृती करण्यापेक्षा केव्हाही जास्त सोपे आहे; म्हणजेच शरणागती ही सहज-साध्य वाटली पाहिजे. पण अनुभव तसा येत नाही. जी गोष्ट अत्यंत सोपी वाटते ती कारायला पुष्कळदा कठीण जाते असा अनुभव येतो. एखाद्याला मोटार वेगात चालव म्हटले तर तो ते सहज करील, पण अती हळू चालव म्हटले तर ते फार कठीण जाते. म्हणून काहीही कृती न करणे हे कृती करण्यापेक्षा फार कठीण असते. गीतेत भगवंतांनी अर्जुनाला ‘तू नुसता मला शरण ये’ असे सांगितले आहे. देहबुद्धी गेल्याशिवाय शरणागती येत नाही. देहबुद्धी, वासना,

अहंकार ही सर्व एकच आहेत. जगातल्या वैभवाची आसक्ती आणि परमात्मप्राप्ती या दोन्ही गोष्टी एकत्र असूच शकत नाहीत. म्हणूनच उद्धवाला श्रीकृष्णांनी एकंतात जाऊन हरिचित्तन करायला सांगितले आणि असे केल्यानेच माझी तुला खरी प्राप्ती होईल असे म्हणाले. याचा अर्थ हाच की, जगाकडे पाठ फिरविल्याशिवाय भगवंत मिळत नाही. भगवंताच्या प्राप्तीचे नियम आणि व्यवहारातल्या वस्तू प्राप्त करून घेण्याचे नियम यांमध्ये फरक आहे. मनामध्ये वासना उत्पन्न झाली असता ती तृप्त करून घेण्यासाठी देहाची आणि वस्तूंची हालचाल करणे, हा व्यवहार होय. सूक्ष्म वासना देहाच्या साह्याने जड बनणे हे व्यवहाराचे खरे स्वरूप आहे. परंतु भगवंताचे याच्या उलट आहे. भगवंत हा अत्यंत सूक्ष्म असल्यामुळे, त्याची प्राप्ती करून घेणे म्हणजे जडामधून सूक्ष्माकडे जाणे होय. तेव्हा त्याचे साधन हेही जडामधून सूक्ष्माकडे पोहोचविणारे असले पाहिजे. जड देशाशी संबंधित आणि सूक्ष्माशी निकट चिक्टलेले असे साधन असेल तर ते नामच होय.

अनन्यतेशिवाय भगवंताची प्राप्ती नाही; त्यातच भक्ति जन्म पावते.

अभ्यंगरस्नानाचे फायदे

ज्योतिर्मय 🌿 **साहित्य**
 ६) हाडं मजबूत होणे – लहान मुलांची नियमित तेलाने मालिश करून अंधोळ घातली जाते. त्यांची हाडं बळकट व्हावी हे त्यामागील कारण होय. पण आपण मोठे झालो कि अपण आपल्या शरीराकडे दुर्लक्ष करतो. पोटातून खाल्लेले कॅल्शियमच आपल्याला पुरेल हा समाज होऊन आपण मालिश करण्याकडे फारसे लक्ष देत नाही. पण ज्यांना हाडं आणि सांधे दुखण्याचा त्रास आहे त्यांनी आपली हाडं मजबूत होण्यासाठी वेग वेगळ्या तेलानी नियमित मालिश केल्यास त्यांची हाडं मजबूत होतील. नियमित अभ्यंगस्नान केल्याचा हा एक खूप मोठा फायदा आहे. ज्यामुळे मणक्यात गॅप येणे, अवेळी हाडं ठिसूळ होणे, शक्ती जाणे हे त्रास आपल्याला लवकर शिवणार नाहीत. ७) साठी गुणकारी – हि आपल्या शरीरातील सगळ्याच प्रकारची घाण शरीरातुन बाहेर काढण्याची महत्वाची भूमिका बजावत असते. अभ्यंगस्नानावेळी केलेल्या मालिश ने व नंतर अंगावर घेतलेल्या पाण्याने ह्या सिस्टमला भरपूर फायदा होतो. कोणाची

शस्त्रक्रिया झाली असेल तर कधी कधी ह्या प्रक्रियेत अडथळा म्हणून पाणी आपल्या शरीरातच साचू लागते. पण डोक्यापासून पायाच्या टाचेपर्यंत केलेल्या मालिशने हे पाणी आणि घाण अंगात साचून राहत नाही ती बाहेर पाडण्यास मदत होते.

८) शरीरासाठी इतर फायदे – याचबरोबर अभ्यंगाचे म्हणजेच मालिशचे भरपूर फायदे आहेत. जसे – दृष्टी सुधारते. स्फूर्ती आणि सतर्कता वाढते. शारीरिक शक्ती आणि बळ वाढते.

संकलन – डॉ. प्रमोद ढेरें (निसर्ग उपचार तज्ञ) पिंपरी-चिंचवड, पुणे. आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

अभ्यंगस्नान करण्याची योग्य पद्धत तेल कोमट करून घ्या आणि डोक्यापासून खालच्या अंगापर्यंत क्लॉक वाईज मालिश करत या. प्रत्येका अवयवाला ५ मिनिटे तरी

दिल्याचं गेली पाहिजेत. यानंतर अर्धा तास हे तेल अंगात मुरू द्या. आणि मग अंधोळ करा. गाल, मान, पोट, तळपाय कोणताही अवयव अजिबात डावलूनका, सगळ्यांची योग्य मालिश करा. गर्भवती स्त्रियांनी, फ्रॅक्चर झालेल्यांनी आणि कोणती शारीरिक समस्या असलेल्यांनी डॉक्टरच्या सल्ल्याने अभ्यंगस्नान करावे.

अभ्यंगस्नानाचे तेल तयार करताना फायदे दुप्पट होण्याकरता तुम्ही त्यात हळद, कमळाचे मूळ, तुळशीची पानं आणि लवंग यापैकी काहीही घालू शकता. हे औषधी तेल तयार करण्याची कृती खालील प्रमाणे आहे.

थोडे तेल घेऊन ते गरम करायला ठेवा, आणि त्यात वरील सामग्री घाला. आणि २ मिनिटं गरम करून गॅसवरून काढून घ्या आणि २४ तासांसाठी ते बाजूला ठेऊनद्या. याने या सगळ्या समग्रीचे गुण त्या तेलात उतरतील. दुसऱ्यादिवशी हे तेल पातळ कापडाने गाळून घ्या.

या अत्यंत गुणकारी अभ्यंगस्नानाचा फायदा करून घेण्यासाठी आपण रोज हे स्नान करू शकतो.

अध्यात्म

सोडा रेडी टू इट, खा घरचेच नीट

ज्योतिर्मय 🌿 **साहित्य**

काही दिवसांपूर्वी अमरावती येथील डॉक्टर अविनाश सावजी चाळीसगावला आमच्या शेट ना बं वाचनालयात व्याख्यानासाठी आले होते. त्यांनी आपल्या व्याख्यानात दुकानात तयार मिळणारे खाद्यपदार्थ आपल्या आरोग्यासाठी कसे हानिकारक आहेत हे उदाहरणासहित समजून दिले. त्याचा श्रोत्यांवर मोठा प्रभाव पडला. सांगणारी व्यक्ती एक तज्ज्ञ डॉक्टर असल्यामुळे त्यांच्या बोलण्याला महत्त्व होते. रेडी टू इट पदार्थ तयार करणाऱ्या कंपन्यांची बनवेगिरी अशी की ते आपल्या पदार्थांच्या वेष्टनावर जे काही लिहितील त्याचा समावेश त्यात असेलच असे सांगता येत नाही. दिसते तसे नसते. जे आपण पाहू नये किंवा वाचू नये असे त्यांना वाटते ते कुठे तरी बारीक अक्षरात लिहिलेले असते.

आपल्या घरच्या पदार्थांमध्ये जास्त तेल, जास्त मसाले आपण वापरत नाही. त्यात प्रिझर्वेटिव्ह चा वापर करत नाही.

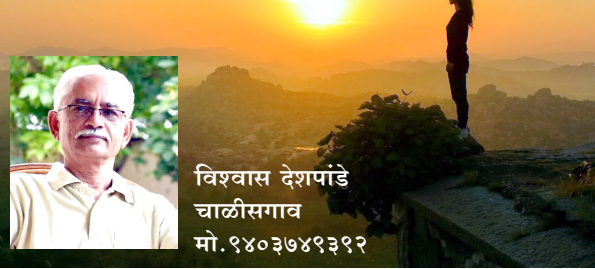
या पदार्थांची चव हॉटेलमधील पदार्थांसारखी लागली नाही तरी आरोग्यासाठी ते सर्वोत्तम असतात म्हणून आपल्या जिभेला घरात बनवलेले पदार्थ खाण्याची सवय लावून घ्यावी.

स्वयंपाकात कुशल असणाऱ्या गृहिणींना घरातील सटस्यांना आवडतील असे अन्नपदार्थ कसे बनवायचे याची कला अवगत असते.

पूर्वी एकदा अशीच एक बातमी मी पेपरमध्ये वाचली होती. न्यूझीलंडमधील एक सुखवस्तू कुटुंब आहे. लिडिया ही पती व चार मुलांसोबत राहते. दोघेही नोकरी करीत असल्याने स्वयंपाक बनवण्यासाठी वेळ नव्हता. त्यामुळे नेहमी फास्टफूड किंवा रेडी टू ईट फूड घेत. काही दिवसांनी त्यांना आढळले की त्यांचा लहान मुलगा ॲस्टन हा खूप आजारी असून

उगवतीचे रंग

त्याला असह्य वेदना होत आहेत. आणि तो दोन घासही खाऊ

शकत नाही. त्या डॉक्टरकडे त्याला घेऊन गेल्या. डॉक्टरांनी केमिकल अलर्जीचे निदान केले. अलर्जीतील रासायनिक घटक खाद्यपदार्थांमध्ये आढळत असल्याचे डॉक्टरांनी सांगितले. तेव्हापासून त्यांनी आपल्याला कळत नसलेल्या घटकांची माहिती गुगल सर्चवरून शोधली. अनेक महिन्यांच्या प्रयत्नानंतर त्यांना धक्कादायक निष्कर्ष मिळाले. आपण जे पाकिटबंद अनेक पदार्थ खातो त्यामध्ये त्यांना अनेक धोकादायक रसायने आढळली. त्यांना असे आढळले की आपण जे खातो ते खाद्यपदार्थच नाहीत. तेव्हापासून त्यांनी बाहेरील खाद्यपदार्थ आणणे बंद केले . आपली नोकरी सोडली आणि घराजवळ शेती खरेदी केली. घरासाठी लागणाऱ्या भाज्या, फळे इ. तेथे लावण्यास सुरुवात केली. लिडिया व त्यांच्या

पतीने हे काम आव्हान म्हणून स्वीकारले आहे. त्यांनी याला बॅक टू बेसिक्स असे नाव दिले असून या नावाचे त्यांचे फेसबुक पेजही आहे. (संदर्भ: दिव्य मराठी दि. ११/२/२०१७)

(क्रमशः)

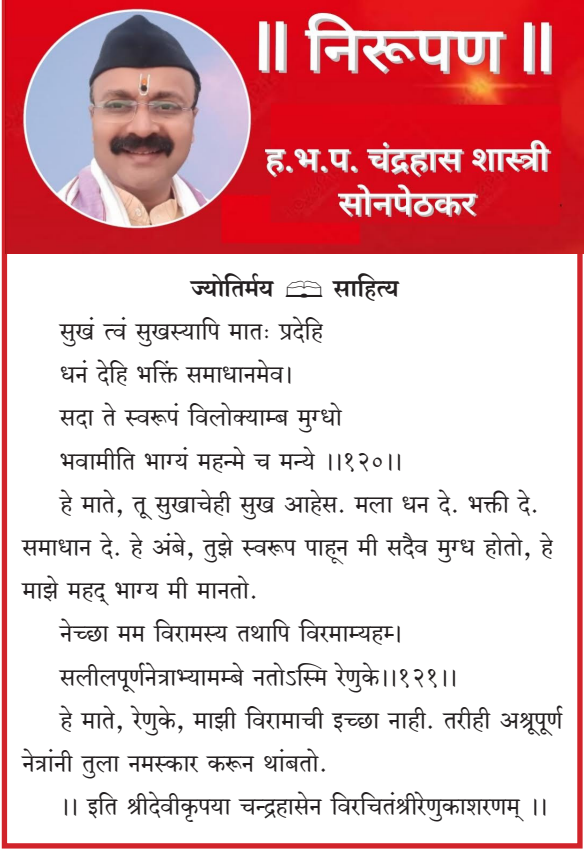
सिद्धलक्षण निरूपण

ज्योतिर्मय 🌿 **साहित्य**

तेथे साक्षीत्व उरत नाही.तेथे परमात्वस्वरूपाचा अनुभव येतो. आणि देवाचे खरे स्वरूप निश्चित कळते. देहाभिमामामुळे मनात संशय ऊत्पन्न होतो. विवेकाच्या सहाय्याने आत्मबुद्धी बलवान करावी. स्वस्वरूपाचा विचार करावा.आत्मबुद्धीचा विचार किवा निश्चय झाला की “मी आत्मस्वरूप आहे”असे अनुभवायला आले आणि हेच मोक्षरूपी लक्ष्मी चे ऐश्वर्य होय. “ मी आत्माच आहे”ही जाणीव कधीही विसरू नये. संशय नाहीसं होऊन आत्मनिश्चय होतो. खरंतरं त्याची लक्षणे सांगण्यापेक्षा ती अनुभवायला लागतात व स्वानंद निर्माण करावा लागतो. सत्संगात राहून तो निर्माण करावा लागतो.

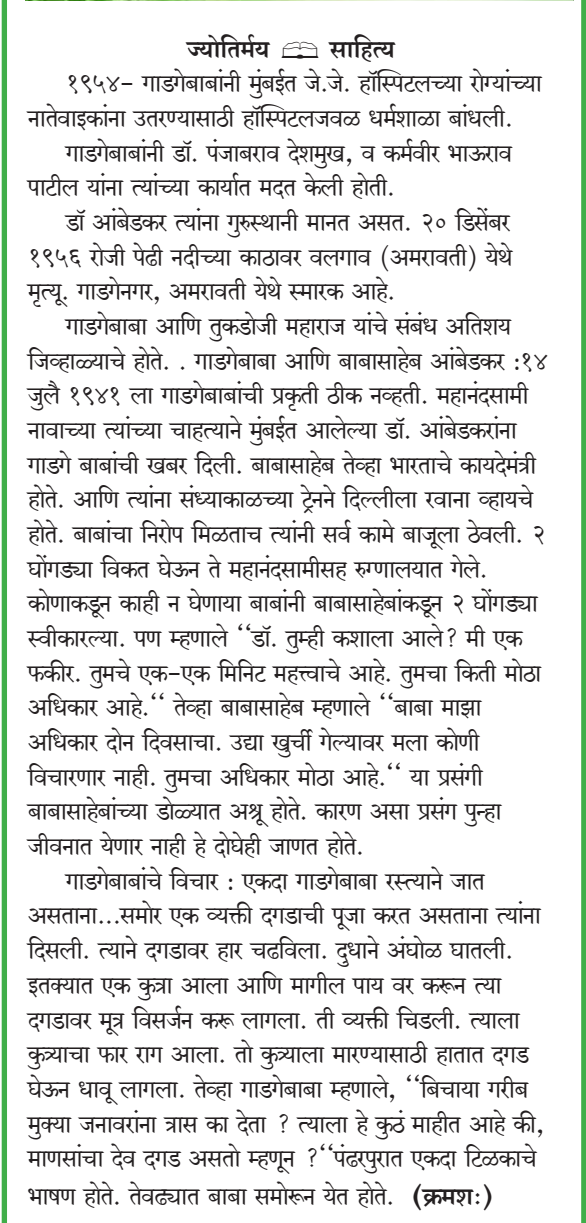
सिध्दपुरुषाची थोडक्यात लक्षणे। जो संपूर्ण निःसंशय झाला तो सिद्ध बनला. सिद्धावस्थेत देहाची आठवण रहात नाही. सिद्धावस्थेत संशयाला महत्त्व दिले जात नाही.संशयाला स्थान नसल्याने सिद्ध पुरुष सतत संदेह रहित असतो। संशय देहबुद्धीची प्रजा असते.दिल देहबुद्धी विरून देहाचे भान हरपलें की त्याबरोबर सर्व संशय नाहीसं होतात. खरं तर दिले हाच व दृश्याचा संबंध असतो तेथे कितीतरी लक्षणे सांगता येतील. परंतु जो देहातीत अवस्थेला पोहचतो त्यांची लक्षणे सांगता येणे शक्य नसतें.

(क्रमशः)

ज्योतिर्मय 🌿 **साहित्य**

सुखं त्वं सुखस्यापि मातः प्रदेहि धनं देहि भक्तिं समाधानमेव। सदा ते स्वरूपं विलोक्याम्ब मुग्धो भवामीति भाग्यं महन्मे च मन्ये ॥१२०॥ हे माते, तू सुखाचेही सुख आहेस. मला धन दे. भक्ती दे. समाधान दे. हे अंबे, तुझे स्वरूप पाहून मी सदैव मुग्ध होतो, हे माझे महद् भाग्य मी मानतो. नेच्छा मम विरामस्य तथापि विरामाम्यहम्। सलीलपूर्णनेत्राभ्यामम्बे नतोऽस्मि रेणुके॥१२१॥ हे माते, रेणुके, माझी विरामाची इच्छा नाही. तरीही अश्रूपूर्ण नेत्रांनी तुला नमस्कार करून थांबतो. ॥ इति श्रीदेवीकृपया चन्द्रहासेन विरचितंश्रीरेणुकाशरणम् ॥

ज्योतिर्मय 🌿 **साहित्य**

१९५४- गाडगेबाबांनी मुंबईत जे.जे. हॉस्पिटलच्या रोग्यांच्या नातेवाईकांना उतरण्यासाठी हॉस्पिटलजवळ धर्मशाळा बांधली.

गाडगेबाबांनी डॉ. पंजाबराव देशमुख, व कर्मवीर भाऊराव पाटील यांना त्यांच्या कार्यात मदत केली होती. डॉ आंबेडकर त्यांना गुरुस्थानी मानत असत. २० डिसेंबर १९५६ रोजी पेढी नदीच्या काठावर वलगाव (अमरावती) येथे मृत्यू. गाडोनगर, अमरावती येथे स्मारक आहे. गाडगेबाबा आणि तुकडोजी महाराज यांचे संबंध अतिशय जिव्हाळ्याचे होते. . गाडगेबाबा आणि बाबासाहेब आंबेडकर :१४ जुलै १९४१ ला गाडगेबाबांची प्रकृती ठीक नव्हती. महानंदसामी नावाच्या त्यांच्या चाहत्याने मुंबईत आलेल्या डॉ. आंबेडकरांना गाडगे बाबांची खबर दिली. बाबासाहेब तेव्हा भारताचे कायदेमंत्री होते. आणि त्यांना संध्याकाळच्या ट्रेने दिल्लीला रवाना व्हायचे होते. बाबांचा निरोप मिळताच त्यांनी सर्व कामे बाजूला ठेवली. २ घोंगड्या विकत घेऊन ते महानंदसामीसह रणालयात गेले. कोणाकडून काही न घेणाऱ्या बाबांनी बाबासाहेबांकडून २ घोंगड्या स्वीकारल्या. पण म्हणाले “डॉ. तुम्ही कशाला आले? मी एक फकीर. तुमचे एक-एक मिनिट महत्त्वाचे आहे. तुमचा किती मोठा अधिकार आहे.” तेव्हा बाबासाहेब म्हणाले “बाबा माझा अधिकार दोन दिवसाचा. उद्या खुर्ची गेल्यावर मला कोणी विचारणार नाही. तुमचा अधिकार मोठा आहे.” या प्रसंगी बाबासाहेबांच्या डोळ्यात अश्रू होते. कारण असा प्रसंग पुन्हा जीवनात येणार नाही हे दोघेही जाणत होते.

गाडगेबाबांचे विचार : एकदा गाडगेबाबा रस्त्याने जात असताना...समोर एक व्यक्ती दागडाची पूजा करत असताना त्यांना दिसली. त्याने दागडावर हार चढविला. दुधाने अंधोळ घातली. इतक्यात एक कुत्रा आला आणि मागील पाय वर करून त्या दागडावर मूत्र विसर्जन करू लागला. ती व्यक्ती चिडली. त्याला कुत्र्याचा फार राग आला. तो कुत्र्याला मारण्यासाठी हातात दाग घेऊन धावू लागला. तेव्हा गाडगेबाबा म्हणाले, “बिचाऱ्या गरीब मुक्या जनावरांना त्रास का देता ? त्याला हे कुठं माहीत आहे की, माणसांचा देव दाग असतो म्हणून ?”पंढरपुरात एकदा टिळकाचे भाषण होते. तेवढ्यात बाबा समोरून येत होते. **(क्रमशः)**

सुमित कांबळे यांनी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. तुषार शितोळे यांच्या मार्गदर्शनाखाली केले. एक तास लिखाण या उपक्रमाने वाचन प्रेरणा दिनाला एक नवी दिशा दिली. हा कार्यक्रम महाविद्यालयातील सर्व घटकांना वाचन संस्कृती वाढवण्यासाठी प्रेरित करणारा ठरला.

इंग्रजी साहित्यातील भारताच्या अग्रगण्य लेखकांपैकी एक-अमिताव घोष

ज्योतिर्मय **साहित्य** अमिताव घोष यांचा जन्म ११ जुलै १९५६ रोजी कलकत्ता येथे झाला. त्यांचे शिक्षण इन स्कूल, सेंट स्टीफन कॉलेज-दिल्ली, दिल्ली स्कूल ऑफ इकॉनॉमिक्स आणि नंतर ऑक्सफर्ड विद्यापीठ येथे झाले. अमिताव घोष यांचे बालपण भारत, श्रीलंका आणि बांगलादेशात गेले. त्यांच्या वडिलांचा परराष्ट्र सेवेत सहभाग असल्यामुळे त्यांना विविध संस्कृती आणि वेगवेगळ्या देशातील समाजांचे निरीक्षण करण्याची संधी मिळाली. या अनुभवाचा प्रभाव त्यांच्या लेखनशैलीवर स्पष्ट दिसून येतो. २०२५ चे साहित्यातील नोबेल पुरस्कार अमिताव घोष यांना मिळू शकले नाही. वास्तविक नोबेल पुरस्कार त्यांना मिळेल अशी जगभर साहित्यिकांच्या आणि विशेषतः तज्ञ लोकांच्या मध्ये चर्चा होती. नोबेल पुरस्काराची घोषणा झाल्यानंतर कलकत्त्यातील नामांकित साहित्यिक शिशेंद्र मुखोपाध्याय आणि प्रचेत गुहा यांनी म्हटले की नोबेल न मिळाल्याने अमिताव घोष यांच्या लोकप्रियतेवर किंचितही परिणाम होणार नाही. त्यांनी नमूद केले की त्यांच्या लेखनाने भारतीय आणि जागतिक वाचकांचा दृष्टिकोन बदलला असून त्यांचे योगदान आधीच क्लासिक स्वरूपात रुजले आहे. अमेरिकेतील वर्ल्ड ट्रेड सेंटर न्यूयॉर्क या ठिकाणावर ११ सप्टेंबर २००१ (९/११) रोजी जेव्हा हल्ला झाला तेव्हा अमिताव घोष न्यूयॉर्कमधील ब्रुकलिन भागात रहात होते. ९/११ च्या सकाळी त्यांची दहा वर्षाची मुलगी लिला तिच्या नवीन शाळेत जी शाळा वर्ल्ड ट्रेड सेंटरच्या समोरच होती त्या शाळेत पहिल्यांदाच गेली होती. त्या दिवशी लिलाने शाळेच्या खिडकीतून वर्ल्ड ट्रेड सेंटरवर विमाने आदळताना पाहिली. हा दृश्यानुभव त्यांच्या आणि कुटुंबाच्या आयुष्यात कायमस्वरूपी कोरला गेला आहे. अमिताव घोष यांनी ११ सप्टेंबर २००१ (९/११) च्या दहशतवादी हल्ल्याबद्दल अनेक लेख, निबंध आणि व्याख्यानांमधून चिंतन व्यक्त केले आहे. अमिताव घोष यांनी

न्यूयॉर्क येथील ब्रुकलिनमध्ये त्यांच्या शेजारी राहणारे त्यांचे मित्र फ्रँक आणि निकोल या दोघांवर वर्ल्ड ट्रेड सेंटरच्या ९/११ च्या हल्ल्याबद्दलचा झालेला परिणामाचा लेख २४ सप्टेंबर २००१ च्या द न्यू यॉर्कर() या प्रतिष्ठित अमेरिकन मासिकात प्रसिद्ध झाला होता. या लेखात घोष यांनी वास्तुविशारद दांपत्य फ्रँक आणि निकोल डी मार्टिनी जे वर्ल्ड ट्रेड सेंटरच्या कामाशी निगडित होते आणि ज्यांनी हल्ल्यादरम्यान इतरांना वाचवण्यासाठी आपले प्राण पणाला लावले त्याची माहिती दिली आहे. ११ सप्टेंबर २००१ रोजी फ्रँक आणि निकोल या दोघांनी आपल्या मुलांना ब्रुकलिन हाऊसमधील शाळेत सोडले आणि मग वर्ल्ड ट्रेड सेंटरकडे प्रयाण केले. वाहतूक कमी असल्याने ते अपेक्षेपेक्षा लवकर वर्ल्ड ट्रेड सेंटरला पोहोचले. निकोलने उरवले की फ्रँकच्या ऑफिसमध्ये जाऊन दोघे मिळून कॉफी पिण्याचा आनंद घेऊया. त्यांमुळे ८.१५ वाजता फ्रँकच्या कार्यालयात पोहचले. निकोल फ्रँकच्या ऑफिसमध्ये थोड्या वेळासाठी थांबली, कॉफी घेतली आणि दैनंदिन गप्पा झाल्या. ९ वाजण्याआगोदर निकोल उठली आणि फ्रँकचे ऑफिस सोडण्याच्या तयारीत होती. तेवढ्यात एक प्रचंड स्फोट झाला. भिंती आणि इमारतीचे मजले हादरून गेले. त्यांच्या खिडकीतून स्टॅच्यू ऑफ लिबर्टी आणि हार्बरचे जे पॅनोरामिक दृष्य दिसत होते, आता त्याच खिडकीतून त्या बाहेर पहात असतानाच अचानक आगीचा ज्वालामुखी त्यांच्या वरच्या मजल्यावरून झरकन बाहेर आला. त्यांना वाटले की हा बॉम्बस्फोट आहे. परंतु दोघेही घाबरले नाहीत. फ्रँकला इमारतीची ताकद आणि रचना माहीत होती. त्यांचा असा समज झाला कि, झालेला स्फोट नियंत्रित केला गेला आहे आणि संरचना स्थिर आहे. काही क्षणातच फ्रँकने आपल्या मजल्यावरील सुमारे २५ लोकांना धुराच्या कॉडीतून एका सुरक्षीत खोलीत आणले. मग फ्रँकने बाहेर पडण्याचे मार्ग तपासायला सुरुवात केली. फ्रँकच्या कामाची पार्वभूमी विशेषतः वर्ल्ड ट्रेड सेंटरशी संबंधित होती. १९९३ मध्ये वर्ल्ड ट्रेड सेंटरवर

झालेल्या बॉम्बस्फोटानंतर फ्रँकला इमारतीच्या नुकसान मूल्यांकनासाठी नेमण्यात आले होते. फ्रँक हा पोर्ट ॲथॉरिटी ऑफ न्यू यॉर्क आणि न्यू जर्सी चा कर्मचारी होता आणि त्याचे प्रमुख काम वर्लड ट्रेड सेंटरच्या इमारतींची देखभाल आणि त्यांचे बांधकाम मुल्यांकन करणे हे होते. हे काम तो अत्यंत जबाबदारीने करायचा. त्याला टॉवर्सची रचना, तंत्रज्ञान भाणि सुरक्षा व्यवस्थेची सखोल माहिती होती. तो या इमारतीच्या स्थापत्यशास्त्राचा तसेच त्यांच्या भूकंपीय आणि बांधकामाच्या तंत्रज्ञानाचा सखोल अभ्यास करून एक तज्ञ झाला होता. फ्रँकला वर्ल्ड ट्रेड सेंटरवर काम करण्याचा अभिमान होता. तो या इमारतींना “मानवी कौशल्य आणि अभियांत्रिकीचं सशक्त प्रतीक “ मानायचा. त्याला विश्वास होता कि, हे टॉवर्स पृथ्वीवर कोणत्याही प्रकारच्या धोक्यांमुळे सहज कोसळणार नाहीत. यामुळेच तो त्या इमारतींवर पूर्ण विश्वास ठेवत आणि त्यांच्या संरचनेची ताकद जाणून एक साहसी बचावकार्य करण्यासाठी पुढे आला.

फ्रँक काही मिनीटांतच परत आला आणि म्हणाला, “एक जिना असून सुरक्षित आहे. आपण तिकडे पोहोचू शकतो. फक्त थोडे अवशेष ओलांडावे लागतील.“ निकोलसह

सर्वजण फ्रँकसोबत निघाले. जेव्हा

सर्वजण जिन्याजवळ पोहोचले तेव्हा फ्रँक मागे थांबला. फ्रँक मागे थांबलेला बघुन निकोलही थांबली आणि तिने त्याला बाहेर पडण्याची ओरडून विनंती केली कि, तू कृपया कुटुंबाचा विचार कर.” पण फ्रँकने शांतपणे तिला सांगितले, “ज्यांना इजा झाली आहे, त्यांना मदत करायलाच हवी. मी लगेच येतो.“ निकोलने ओळखले कि, त्याला थांबवणे अशक्य आहे. फ्रँकने तिला विनंती केली कि, तू स्वतःचा आणि मुलांचा विचार करून पुढे जावे. या काळात निकोल जिन्याने इतरांबरोबर खाली उतरू लागली. तिच्या मते सर्वजण शांततेने, एकमेकांना मदत

करत पुढे जात होते. कोणीही घाबरले नव्हते. प्रत्येक मजल्यावर फायरफायटर कर्मचारी आणि इतर शांततेने लोकांना बाहेर काढत होते. कुठेही गोंधळ नव्हता. निकोलने पाहिले कि, लोकांनी एकमेकांना मदत केली, पाणी दिलं, आधार दिला. निकोल आणि इतर ब्रुकलिन ब्रिजच्या काही शेकडो फूट अंतरावर होती तेव्हा वर्ल्ड ट्रेड सेंटरचा पहिला टॉवर (साउथ टॉवर) कोसळला. निकोल म्हणते...“ ते क्षण न्यूक्लियर विंटर सारखे होते. सर्व काही गोठल्यासारखे शांत झाले आणि परिसर बर्फासारख्या पांढऱ्या धूरत हरवला.“ त्या धूरानून ती कशीबशी बाहेर पडली आणि संध्याकाळपर्यंत घरी पोहोचली. संध्याकाळी अमिताव घोष आणि पत्नी डेबोरा जिथे राहत होते तिथेच फ्रँक आणि निकोल यांचे शेजारी होते. त्यांनी निकोल आणि तिच्या मुलांना आपल्या घरी घेतले. मुलं त्या रात्री त्यांच्या घरीच झोपली. निकोल, फ्रँकची बहिण नीना, अमिताव घोष आणि डेबोरा हे संपूर्ण रात्रभर फोनजवळ बसले होते. काहीतरी आशादायक बातमीची वाट बघत. दुसऱ्या दिवशी सकाळी निकोल आणि नीना पुन्हा अमिताव घोष यांच्या घरी आले. त्यांनी फ्रँकबद्दल काहीही बातमी नसल्याचं सांगितलं. मुलांना त्यांनी कोमलतेने सांगितले की, अजून वडीलांचा शोध चालू आहे. घोष व फ्रँक यांची मुलं खेळायला बाहेर गेली. फ्रँकची बहीण नीनाला शेवटचा फोन फ्रँकने ९ वाजता केला होता, “निकोल आणि मी ठीक आहोत, काळजी करू नको.“ हा त्याचा शेवरचा संवाद नोंदविला गेला. वर्ल्ड ट्रेड सेंटरचा पहिला साऊथ टॉवर कोसळल्यानंतर लगेचच साधारण १०.२८ ला उत्तर टॉवर कोसळला आणि त्यामुळेच फ्रँकचे जीवन संपले. निकोलला नंतर काही जणांनी सांगितले कि, फ्रँक जखमीना आणि इतर सर्वांना जिन्यावरून खाली उतरून बाहेर पडण्यासाठी मार्गदर्शन करीत होता. त्यांनी त्याला शेवटचा जिन्याजवळ पाहिले होते ते लोकांना मार्ग दाखविताना. फ्रँक डी मार्टिनी याचा मृतदेह ११ सप्टेंबर २००१ च्या हल्ल्यानंतर सापडला नाहीच. फ्रँक

डी- मार्टिनी, पाबलो ऑर्टिस, पीटर नेग्रॉन, कार्लोस डि कोस्टा (, ,) यांच्या अथक प्रयत्नांमुळे अंदाजे ७७ लोकांचे प्राण वाचले असे मानले जाते. त्यांनी सहकाऱ्यांबरोबर मिळून अनेकांसाठी जिना उतरण्यासाठी वाट दाखवली आणि काहीजणांना अडलेल्या जागांमधून मदतीने सुरक्षीत बाहेर काढले. ज्यांना ज्यांना फ्रँक व इतरांनी बाहेर काढले ते ते फ्रँक डी. मार्टिनी व इतरांबद्दल लिहित राहिले. या साहसी प्रयत्नांसाठी फ्रँक ला ९/११ मधील हिरो म्हणून ओळखले जाते. त्यांच्या शौर्यासाठी आणि प्रयत्नांसाठी विश्व उल्लेख करण्यात येऊन नॅशनल सप्टेंबर ११ मेमोरिअलवर त्यांची नांव श्रध्दांजली पटलावर कोरली आहेत. निकोलने नंतर अमिताव घोष यांना सांगितले, “माझ्या निश्चित सुटकेचे फ्रँकने पाहिलं म्हणूनच त्याने थांबण्याचे ठरविले. त्याला माहित होतं, मी आणि मुलं सुरक्षीत आहोत म्हणून तो इतरांच्या मदतीसाठी मागे गेला. “अमिताव घोष याचे वर्ल्ड ट्रेड सेंटरच्या टॉवर्सवर अतोनात प्रेम होते आणि त्याचा टॉवर पूर्णपणे उध्वस्त होणार नाहीत यावर विश्वास होता. जे काही कारायेचे त्यासाठी त्याने स्वतःच स्वतःची निवड केली होती.“ अमिताव घोष यांनी या वाक्यामधील निःशब्द भावविचशता आश्चर्यकारक संवेदनशीलतेने पकडली आहे. त्यांच्या लेखनाने फ्रँकला अमेरिकेचे हिरो बनविले. जो फ्रँक इतरांना वाचवण्यासाठी मागे राहिला तोही प्रचंड प्रसन्न आत्मविश्वासाने, “ इमारत अजून उभी आहे.“ आणि नियतीकडे चालत राहिला. घटनेनंतर निकोल काही तास पूर्णतः सुन्न अवस्थेत होती. घोष लिहितातत्या रात्री “निकोलचा आवाज गंभीर होता, पण स्थिर होता. जणू ती स्वतः ला ताठ ठेवत होती जेणेकरून मुलांना भीती वाटू नये.“ ही बाह्य शांतता वास्तवातल्या तीव्र धक्क्याचं रुपांतर होती कारण तिच्या मनात अनुनही फ्रँक जिवंत आहे अशी आशा होती. ११ सप्टेंबर २०२५ रोजी अमेरिकेत ९/११ दहशतवादी हल्ल्याच्या २४ व्या वर्षाच्या दुःखद आठवणींनिमीत श्रद्धांजली कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. हे

कार्यक्रम मुख्यतः न्यूयॉर्कच्या वर्ल्ड ट्रेड सेंटर स्मारक, पेंटागॉन (वॉशिंग्टनजवळ) आणि पेनसिल्व्हेनियातील शॅक्सव्हिल येथे पार पडले. नॅशनल सप्टेंबर ११ मेमोरियल अँड म्युझियम मध्ये सकाळी साडेआठ वाजता मुख्य समारंभ सुरू झाला. यावेळी त्यादिवशी मृत्यू पावलेल्या २९७७ लोकांची नावे उत्कटतेने वाचून दाखवित सहा मोनाच्या क्षणांचे पालन करण्यात आले. जे त्या वेळा दर्शवतात जेव्हा दोन टॉवर्सवर विमाने आपटली आणि ते टॉवर कोसळले. तसेच पेंटागॉनवरील आणि फ्लॉराईट ९३ वरील हल्ल्यांच्या वेळा याचीही नोंद घेतली जाते. त्याच रात्री नेहमीप्रमाणे “ट्रिब्युट इन लाइट” हा प्रकाशाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. ज्या कार्यक्रमात दोन उंच किरणांच्या स्वरूपात टॉवर्सची प्रतिकात्मक उभारणी सुरू झाली. ८८ दिवे ४८ फूट चौकोनी जागेत उभारले असून हे किरण ६० मैलांपर्यंत आकाशात दिसत होते. कार्यक्रमादरम्यान “सर्व्हायव्हर ट्री” हाही विशेष आकर्षणाचा भाग ठरला. हा कॉलरी पेर वृक्ष ११ सप्टेंबर २००१ नंतर उध्वस्त जागेतून वाचवलेला आहे आणि आज तो वृक्ष जिवंत राहण्याचे आणि आशेचे प्रतीक मानला जातो. अमिताव घोष यांनी ११ सप्टेंबर २००१ च्या दहशतवादी वर्ल्ड ट्रेड सेंटरच्या उध्वस्तीकरणासंदर्भात मानवतेवरील परिणाम, दहशतवाद आणि सामान्य लोकांच्या परिस्थितीवर प्रकाश टाकणारे विचार वेगवेगळ्या लिखाणातून व्यक्त केले आहेत. या घटनेला २४ वर्षे पूर्ण झाली आहेत. भारतीय समाजात संकटकाळात लोकगीत, ओव्या, पोवाडे लोकांना आधार देत आले आहेत. तसेच काहीस ९/११ (११ सप्टेंबर २००१) नंतर अमेरिका समाजात कविता, पोस्टर्स, लेख, कादंबरी, कथा, निबंध, चित्रपट, सिरीयल्स व इतर माध्यमांतून लोकांना आधार देण्याचे काम लेखक-कवी,पत्रकार आणि इतरांच्या माध्यमातून झाले. या सर्व गोष्टीमुळे भविष्यातील समाज घडविण्याची शक्ती मिळत असते.

(क्रमशः)

राज्यपाल, मुख्यमंत्री यांच्या हस्ते लेखक बर्जिस देसाई लिखित ‘मोदीज मिशन’ पुस्तकाचे प्रकाशन

ज्योतिर्मय **साहित्य** **मुंबई** – प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी हे केवळ भारताचे नेते नाहीत, तर ते एक विचार आहेत, एक प्रेरणास्रोत आहेत. त्यांचे जीवन हे मानवतेच्या सेवेचे आणि राष्ट्रहितासाठीच्या अखंड समर्पणाचे उत्तम उदाहरण आहे, असे प्रतिपादन राज्यपाल आचार्य देवव्रत यांनी केले. लेखक बर्जिस देसाई लिखित ‘मोदीज मिशन’ या पुस्तकाचे प्रकाशन राज्यपाल आचार्य देवव्रत, मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांच्या यांच्या हस्ते राजभवन येथे झाले. यावेळी उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे, विधानपरिषदेचे सभापती प्रा.राम शिंदे, लेखक बर्जिस देसाई तसेच अनेक प्रतिष्ठित नागरिक उपस्थित होते. राज्यपाल आचार्य देवव्रत म्हणाले की, प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी आपल्या आयुष्यात अनेक अशक्य वाटणारे निर्णय घेतले, जसे कलम ३७० रद्द करणे, रामजन्मभूमीचा प्रश्न शांततेत सोडवणे. तसेच जागतिक स्तरावर भारताचा सन्मान वाढवणे, हे त्यांच्या दृढ इच्छाशक्तीचे द्योतक असल्याचे त्यांनी नमूद केले. राज्यपाल देवव्रत म्हणाले की, प्रधानमंत्री मोदी यांनी आपल्या २५ वर्षांच्या राजकीय कारकिर्दीत एकही दिसस सट्टी घेतलेली नाही. देश, समाज आणि मानवतेच्या सेवेसाठी सतत कार्य करणे, हीच त्यांची साधना आहे. राज्यपालांनी लेखक बर्जिस देसाई यांचे अभिनंदन करताना म्हटले की, या पुस्तकात प्रधानमंत्री मोदी यांच्या

जीवनातील विविध पैलूंना सखोलतेने स्पर्श केला असून, हे पुस्तक तरुण पिढीसाठी प्रेरणादायी ठरेल. सर्वांनी हे पुस्तक वाचून, त्यातील विचारांद्वारे आपल्या जीवनात प्रेरणा घ्यावी. प्रधानमंत्री मोदी हे देशाच्या सन्मानाचे प्रतीक आहेत; त्यांचे कार्य हे प्रत्येक भारतीयासाठी अभिमानास्पद असल्याचेही राज्यपाल देवव्रत म्हणाले.

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी भारताच्या विकासाची जी पायाभरणी केली आहे, ती अवर्णनीय आहे, असे प्रतिपादन मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस ‘मोदीज मिशन’ या पुस्तकाच्या प्रकाशनाच्या वेळी केले. मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस म्हणाले की, या पुस्तकात प्रधानमंत्री मोदी यांच्या जीवनाचा केवळ आढावा घेतलेला नाही, तर एका व्यक्तीच्या मूल्यांची, जाणीवेची आणि राष्ट्रासाठी झटण्याच्या वृत्तीची निर्मिती कशी होते, हे दाखवले आहे. मुख्यमंत्री फडणवीस म्हणाले की, प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी सेवा आणि संन्यास या दोन्ही मार्गांचा अनुभव घेतल्यानंतर, संघकार्याद्वारे राष्ट्रभावना

जागृत करण्याचा संकल्प केला.

त्यांच्या नेतृत्वाखाली देशात ३७० कलम रद्द करणे, राम मंदिर उभारणी, नागरिकांच्या कायदा किंवा तिहेरी तलाक बंदी यांसारख्या ऐतिहासिक निर्णयांचा साक्षीदार झाला आहे. या सर्व निर्णयांच्या मागे राष्ट्रचेतनेची जाणीव असल्याचे त्यांनी सांगितले. प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांनी न्यायव्यवस्थेचा सन्मान राखला आणि संस्थांना अधिक मजबूत केले. सरकार आणि न्यायसंस्था यांच्यातील संतुलन राखत त्यांनी लोकशाही संस्थांवरील विश्वास अधिक दृढ केला असल्याचे मुख्यमंत्री फडणवीस यांनी म्हणाले.

अर्थव्यवस्थेसंदर्भात मुख्यमंत्री फडणवीस म्हणाले की, डिजिटल पब्लिक इन्फ्रास्ट्रक्चरच्या माध्यमातून भारताने जागातील विकसित अर्थव्यवस्थांनाही मागे टाकले आहे. नोटबंदी, जीएसटी आणि आयकर सुधारणा यांसारख्या उपाययोजनांनी करपालन संस्कृती रुजवली. पूर्वी कर टाळणे ‘पुरुषार्थ’ मानणाऱ्या समाजात आता करपालन ही नवी मूल्यव्यवस्था तयार झाली आहे.

प्रधानमंत्री मोदी यांनी समाजातील गरीब, शेतकरी, युवा आणि महिला हेच भारताच्या आकांक्षांचे केंद्र मानले. या चार घटकांच्या उन्नतीतच विकसित भारताचा पाया असून ‘मोदीज मिशन’ पुस्तक भारताच्या विकासमार्थेचा आरसा आहे असेही श्री.फडणवीस म्हणाले. प्रधानमंत्री “नरेंद्र मोदी हे फक्त एक व्यक्तिमत्व नाहीत, तर देशाचे वर्तमान आणि भविष्य आहेत. त्यांच्या कामगिरीचा प्रवास संघर्षमय असून, तो प्रत्येक भारतीयासाठी प्रेरणादायी आहे,” असे उद्गार उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदे यांनी ‘मोदीज मिशन’ या पुस्तकाच्या प्रकाशन प्रसंगी काढले.

हे पुस्तक फक्त नरेंद्र मोदींच्या चरित्राचे वर्णन नाही, तर त्यांच्या कार्याची सत्यकथा आहे. मोदींच्या व्यक्तिमत्त्वाची व्याप्ती एका पुस्तकात सामावणे शक्य नाही, कारण त्यांनी अशक्याला शक्य करून दाखवले आहे. मागील अकरा वर्षांत भारतात झालेले सकारात्मक बदल जगभरात कौतुकास्पद ठरले आहेत, असे उपमुख्यमंत्री शिंदे म्हणाले. जगातील अर्थव्यवस्था डगमगली असतानाही भारताची अर्थव्यवस्था चौथ्या स्थानी आली आहे आणि तिसरे स्थान मिळविण्याचे स्वप्न साकार होईल. ‘डिजिटल इंडिया’, ‘मेक इन इंडिया’, ‘आत्मनिर्भर भारत’ यांसारख्या उपक्रमांचा उल्लेख करताना उपमुख्यमंत्री शिंदे म्हणाले की, २५ कोटी लोकांना गरिबीतून बाहेर काढणे, महिलांना आत्मनिर्भर बनविणे, भ्रष्टाचारमुक्त प्रशासन देणे, हे सर्व मोदींच्या नेतृत्वामुळे शक्य झाले. या कार्यक्रमात “मोदीज मिशन” पुस्तकाचे लेखक बर्जिस देसाई यांनीही विचार मांडले.

भरत नाट्य मंदिरात शारदीय संगीत नाट्य महोत्सवाला सुरुवात

ज्योतिर्मय **साहित्य** **पुणे**– संगीत नाटकांची परंपरा जोपासून ती रसिकांपर्यंत पोहोचवण्याचे अतुलनीय कार्य भरत नाट्य संशोधन मंदिर करीत आहे, असे गौरवोद्गार विभागीय आयुक्त डॉ. चंद्रकांत पुलकुंडवार यांनी काढले. सुमारे १३१ वर्षांची अखंडित परंपरा असलेल्या भरत नाट्य संशोधन मंदिरातर्फे आयोजित करण्यात आलेल्या शारदीय संगीत नाट्य महोत्सवाचे उद्घाटन शुक्रवारी डॉ. पुलकुंडवार यांच्या हस्ते दीप प्रज्वलन आणि नटराज पूजन करून झाले. त्या वेळी ते बोलत होते.

भरत नाट्य संशोधन मंदिराचे अध्यक्ष पांडुरंग मुखडे, सनदी लेखापाल विजयकांत कुलकर्णी, अॅड. शंतनू खुर्जेकर, भरत नाट्य संशोधन मंदिराचे

कार्याध्यक्ष अभय जबडे उपस्थित होते.

नाट्याचार्य गोविंद बल्लाळ देवल लिखित तीन नाटकांचा महोत्सव यंदा आयोजित करण्यात आला असून महोत्सवाच्या पहिल्या दिवशी संगीत मृच्छकटिक नाटकाचा प्रयोग आयोजित करण्यात आला होता. शनिवार, दि. २५ रोजी संगीत शारदा तर रविवार, दि. २६ रोजी संगीत संशयकल्लोळ हे नाटक सादर होणार आहे. महोत्सवाचे यंदाचे दुसरे वर्ष आहे.

रशिया येथे आयोजित करण्यात आलेल्या आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सवात भरत नाट्य मंदिराचे कलाकार ईशान जबडे यांच्या ‘पंचामृत’ या मराठी लघुपटाला तृतीय क्रमांक मिळाला. या निमित्त त्यांचा डॉ. पुलकुंडवार यांच्या हस्ते विशेष सन्मान करण्यात आला. मान्यवरांचे स्वागत पांडुरंग मुखडे यांच्या हस्ते करण्यात आले. कार्यक्रमामेे सूत्रसंचालन अभय जबडे यांनी केले.

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी विंग बी३, फ्लॅट नं.७०१, व्हिसलिंग पाम्स हौ.सो., मानकर चौक, कस्पटे वस्ती, वाकड, पिंपरी-चिंचवड, महाराष्ट्र ४११०५७ येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे. या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743818559